

„ГІРНИЧІ ТЕРМІНОЛОГІЧНІ Е-СЛОВНИКИ ЯК НАГАЛЬНА ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ”

(канд. філол. наук, доцент Колган Олена,
канд. філол. наук, доцент Падалка Руслана,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ, Донецька область, Україна)

Поступове входження України до Європейського освітнього простору вимагає усвідомлення від термінологів (як філологів, так і вузьких спеціалістів) першочерговості створення термінологічних е-словників, зокрема з гірництва.

Гірнича справа впродовж останніх століть набула значного розвитку. Економіка України має великий гірничо-видобувний та гірничо-переробний сектор і відповідний термінологічний актив, який потребує докладного вивчення, зокрема й укладання словників, які відповідають сучасному розвитку суспільства. Як відомо, „Україна за геологічними запасами викопного вугілля сьогодні посідає перше місце в Європі” [2, с. 66].

О. Хмельовська у праці „Лексикографія в е-форматі” зауважила, що „В Україні щороку зростає кількість паперових словників, та дедалі більше читачів зазирають в електронні” [20]. Таку ситуацію можна пояснити загальним соціально-економічним розвитком суспільства, тенденцією до економії власного часу, надання пріоритету сучасним гаджетам, досягненням сучасних наукових технологій в галузі електроніки.

Під е-словниками сьогодні розуміють: „Електронний словник – комп'ютерна база даних, що містить особливим чином закодовані словникові статті, що дають змогу здійснювати швидкий пошук потрібних слів, часто з урахуванням морфологічних форм і з можливістю пошуку словосполучень (прикладів вживання), а також з можливістю зміни напряму перекладу (наприклад, українсько-російський або російсько-український)” [10].

Вимога конкурентноспроможності фахівців нашої країни різних галузей зумовлює необхідність навчання впродовж життя, постійного самовдосконалення. підвищення кваліфікації, зокрема й обмін досвідом зі спеціалістами інших країн Європи. Усе це неможливе без е-словників, так само й гірничих різних типів.

Доповідь присвячено аналізу вітчизняної лексикографії щодо укладання тезаурусів з гірничої справи, зокрема наявності е-словників названої галузі.

Початком вироблення лексем на позначення гірничих понять, їх класифікації вважаємо діяльність учених Києво-Могилянської академії, яким завдячуємо першим відомостям із гірництва, зокрема праці Ф. Прокоповича „Про досконалі змішані неживі тіла – метали, камені та інші” [16], яка сприяла утвердженню гірничої лексики.

Гірничу лексикографію має давню традицію, свідченням чому такі перекладні термінологічні словники, як „Горный словарь” (1841-1843 рр.) Г.І. Спаського (Ч. 1-3) [Спаський] та „Немецко-русский горный словарь” (1890 р.) [НРГС], у яких зафіксовано як національні лексичні номінації, так і запозичення з інших мов.

Проте тезауруси, наукові розвідки, що виникали в Україні до початку діяльності Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка (далі – НТШ), були „підготовчим етапом у становленні української термінологічної школи” [15, с. 89].

Особливе місце в історії української гірничої термінологічної мови, так само й термінографії, належить діяльності колективу науковців НТШ. Цей час – „це перший період свідомої колективної термінотворчості в Україні” [15, с. 30].

Домінантна роль у розбудові термінології належить періодичним виданням зазначеного часу: „Записки НТШ” (1892 р.), „Збірник НТШ” (1897 р.) тощо.

На шпальтах названих видань зокрема йшлося й про основи поєднання автохтонного й іншомовного в термінології, загальноновживаних слів і термінів тощо. Здебільшого дописувачі періодичних видань у статтях термінологічного характеру приділяли увагу принципам побудови чи практиці укладання термінологічних словників українською мовою.

Відсутність державності в цей час унеможлиблювала прогрес української наукової мови. Проте українська гірничо-термінологія активно розвивалася, упорядковувалася, збагачувалася новими лексемами, які згодом було зафіксовано в лексикографічних працях, укладених на національній основі.

Наприклад, 1907 р. вийшов друком „Словарь української мови” за редакцією Б. Грінченка, де паралельно із загальноновживаними словами української мови подано такі гірничі назви, як: *бурити, буріння, вага, вал, вугілля, вугляр, вугіль, гірник, гірництво, електрика* та ін. [Грінченко, Т.1, с. 37].

У 20-ті рр. ХХ ст., завдяки певним зрушенням в політиці країни, термінологія отримала деякі поштовхи у своєму розвитку. Видатною подією часу стало відкриття в 1921 р. Інституту української мови, учені якого зробили неабиякий внесок у розвиток гірничої термінології.

Щодо теоретичних засад термінотворення, зокрема, було подано чіткі вимоги в „Інструкції для укладання словників в ІУНМ”: використовувати а) „лексичний матеріал певної мови та літературних джерел”; „б) творити „нове слово – термін” (новотвір) з кореневих мовних основ”; в) запозичити „чуже слово з термінологічного матеріалу іншої чужої мови, де, очевидно, ця галузь діяльності самостійно й повно розвинена, цебто з першого джерела” [15, с. 121].

Так, із „1929 р. при ІУНМ працювала спеціальна секція гірництва (на чолі з Т. Секундою), яка входила до індустріального циклу й метою якої було вироблення відповідної методології для складання термінів та термінологічних словників” [14, с. 10].

Кропітка праця науковців ІУНМ у 20-30-ті рр. ХХ ст. – галузеві словники (їх щонайменше 34) та словникові проекти, серед яких „Терминология горного дела” [ТГД, 1939]; „Словник гірничої термінології” (Проект) [СГТП] та ін. На початку ХХ століття була помітною популяризація лексики гірничої справи через вузькогалузеві журнали, наприклад, виходили друком номери „Гірничого журналу” (1923 р., 1941 р.) [ГЖ, 1923; ГЖ, 1941].

Отже, це час небаченої події тодішньої України – укладання словників із різних галузей знань відбувається на науковій основі.

У 1931 р. ІУНМ, через загальновідомі політичні події тодішньої країни, розформовано, наразі створено Інститут мовознавства з відділом термінології та номенклатури [14, с. 10].. Але після офіційної постанови ЦК КП(б)У від 22 листопада 1933 р. про припинення „українізації” термінологічний відділ Інституту мовознавства ліквідовано. Після цього термінологічні розвідки були призупинені [14, с. 10].

Згодом, „дослідження гірничої термінології, спрямовані на її всебічне вивчення, упорядкування та уніфікацію набули поширення в 50-60-х рр. ХХ ст.” [14, с. 10]. У 50-х рр. ХХ ст. велике значення для термінологічної роботи мали праці „Терминология гірничої справи. Гірничі роботи й елементи системи розробки твердих корисних копалин” [ТГД, 1952]; „Терминология гірничої справи. Гірничі кріплення” (Ч.1) [ТГДГК]; „Терминология гірничої справи. Гірничі роботи та гірничі виробки” [ТГД, 1954] та „Терминология гірничого тиску” [ТГД, 1956], „Терминология гірничого тиску” [ТГДА, 1956], а також багаточисленні лексикографічні дослідження.

Такі сприятливі умови зокрема – результат створення в 1957 р. Президії АН УРСР спеціальної Словникової комісії на чолі з академіком М. Штокало, завданням якої було визначення засадничих принципів укладання термінологічних словників [14, с. 10].

У названий період вийшло кілька двомовних російсько-українських гірничих словників, серед яких: „Російсько-український гірничий словник”

[РУГС]; „Російсько-українсько-англо-німецький словник спеціальних термінів по збагаченню корисних копалин” [РУАНБ]; „Російсько-український геологічний словник” [РУГЕС]; „Російсько-український гірничий словник” [РУГСГ]; „Російсько-український словник наукової та технічної мови” [РУНТМ], а також багатомовний „Гірничий словник” (укр. – рос., укр. – нім., укр. – англ., рос. – укр., англ. – укр.) [ГСІ] тощо.

Значення галузевих словників цього типу в становленні й розвитку української гірничої термінології досить велике. Їх укладачі „зібрани матеріал, самі створили деякі вдалі терміни, які пізніше прищепилися” [14, с. 10]. Поряд з українськомовними виданнями в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. набули значного поширення російськомовні лексикографічні праці, серед яких найбільш відомі й ґрунтовні – це „Горная энциклопедия” [ГЕ], термінологічні словники „Горное дело” [ГДБ; ГДЛ], а також двомовні словники: „Англо-русский горный словарь” [АРГС]; „Немецко-русский горный словарь” [НРГСБ]; „Польско-русский горный словарь” [ПРГС] тощо. Чимало термінів, які з’явилися в гірничому виробництві за останні десятиріччя, зібрано у випуску „Тетради новых терминов” № 119 [ТНТМ]; № 127 [ТНТЕ]; № 141 [ТНТК] і под.

Серед лексикографічних праць цього часу на велику увагу заслуговує „Російсько-український гірничий словник”, виданий 1959 р. [РУГС], укладачі якого врахували нагальну потребу в ньому працівників із підготовки й експлуатації родовищ. 1991 року той же авторський колектив здійснив нове видання цієї праці [РУГСГ].

Із наданням українській мові статусу державної в 1991 році, термінологічну працю була значно поживавлено, видано значну кількість українськомовних словників, найвідомішими серед яких є „Короткий гірничий словник” [КГС]; „Гірничий словник” [ГСА]; „Тлумачний гірничий словник” [ТГС]; „Русско-украинский горнотехнический словарь” [РУГСМ]; „Мала гірнича енциклопедія” [МГЕ]; „Англо-польсько-російсько-

український словник з хімії та технології переробки вугілля” [АПРУСХТПВ] та ін.

Особливого розквіту лексикографічна робота в галузі гірництва набула завдяки В. Білецькому – „автору ідеї та керівнику проекту „Гірнична енциклопедія”, за яким у 1998-2004 рр. створено національну термінологічну систему в гірництві. За цим проектом у 2001-2004 рр. вийшов друком 1-3-томний „Гірничий енциклопедичний словник”, у 2004-2014 рр. „Мала гірнична енциклопедія”” [3].

Так, „В 1-му та 2-му томі подана інформація, яка відображає світовий досвід пошуку, розвідки, видобування і первинної переробки всіх видів мінеральної сировини, наукові аспекти утворення і розташування корисних копалин у надрах, питання охорони праці, гірничого законодавства, охорони довкілля при експлуатації надр. 3-й том містить систематичну інформацію про басейни, найбільші родовища корисних копалин, описи територій країн, континентів, океанів як об'єктів гірничої науки та практики, відомості про вітчизняні та закордонні виробничі об'єднання та фірми, що працюють у гірничій промисловості, гірничому машинобудуванні, а також дані про інститути, університети, науково-виробничі і громадські організації гірничого профілю. Терміни в Словнику подані українською, російською, англійською та німецькою мовами. Опис терміну виконано українською мовою. Особливо важливі статті мають розгорнутий характер. Статті типізовані, застосована система посилань. Таким чином, словник є одночасно і тлумачним, і перекладним багатомовним” [8].

Цінною є й така праця названого проекту, як „Мала гірнична енциклопедія”, яка, зокрема „Містить описи 17 350 термінологічних та номенклатурних одиниць, які висвітлюють різні аспекти розвідки, видобування та первинної переробки твердих, рідких та газоподібних корисних копалин” [11].

Проте, незважаючи на значні напрацювання науковців України щодо термінографії, виникла ціла низка проблем, які породжували певні труднощі

у формуванні гірничої термінології: обмеженість накладу словників, громіздкість деяких словникових структур, мовні помилки, наявність синонімії, відсталість від досягнень гірничої галузі на певному етапі.

Як зазначила Л. Симоненко, „видані словники... виходили дуже мізерними тиражами і, по суті, зразу після виходу ставали бібліографічною рідкістю” [17, с. 202].

Це підтверджує й моніторинг кількості довідкових видань, літературних джерел бібліотек, періодики та ін., наприклад, наклад „Російсько-українського гірничого словника” [РУГС] – 1200 примірників; „Короткого гірничого словника” [КГСК] – 1000 примірників; „Глумачного гірничого словника” [ТГС] – 450 примірників тощо.

Тому вдосконалення галузевих словників та збільшення їх накладу, унормованість, дотримання державних стандартів, відповідність розвитку галузі, виникненню нових понять термінологічних одиниць, систематизація неологізмів тощо є нагальними потребами в розвитку національної мови, наукової мови гірничої галузі.

Над розв’язанням зазначеної проблеми досить плідно й цілеспрямовано працюють мовознавці, фахівці, учені, передусім Донецького національного технічного університету, Національного гірничого університету, Івано-Франківського національного університету нафти та газу, Української нафтогазової академії, Академії гірничих наук України тощо.

Суттєвий внесок у розробку лінгвістичних основ української гірничої термінології зробили періодичні видання, зокрема українськомовні профільні журнали „Геологічний журнал”, „Гірнича електромеханіка та автоматика”, „Науковий вісник Національної Академії гірничих наук України”, „Геологія та геохімія горючих копалин”, „Відомості Академії гірничих наук України”, „Донецький вісник наукового товариства ім. Шевченка” тощо.

У XXI ст. питанням певних лінгвістичних аспектів сучасної української гірничої термінології (удосконалення та стандартизація) присвячено низку наукових праць. Серед них відзначимо, наприклад, такі статті:

„Вдосконалення української гірничої термінології” (В. Білецький, А. Загнітко, І. Манець) [1], „Створення української терміносистеми у гірництві” (В. Білецький) [4], „Українська гірнична термінологія: становлення, удосконалення і вживання” [5] та ін. У працях з’ясовано етапи розвитку гірничої термінології, зазначено роль деяких інституцій, науковців у порушенні питань унормування, удосконалення цієї терміносистеми, а також визначено проблеми дослідження гірничої термінології на лінгвістичному рівні.

Цінним матеріалом для дослідження мовного аспекту гірничої термінології є праці сучасних дослідників М. Вакуленка [6] (мінералогічна термінологія), М. Гінзбурга, І. Корніловської, С. Левіної [7] (нафтогазова термінологія), Н. Овчаренко (мінералогічна термінологія) [13] та ін., бо й нафтогазова промисловість, і мінералогія входять до складу гірничої справи.

Основні вимоги відомих термінологів щодо термінологічної модернізації та стандартизації знайшли своє практичне застосування під час укладання тлумачних словників та розбудови сучасної української термінології.

У розробці, уніфікації та стандартизації науково-технічної термінології, так само й гірничої, провідне місце належить Державному комітетові зі стандартизації (ДСТУ).

Державні стандарти цієї галузі охоплюють широке коло номінацій щодо гірничих виробок, системи розробки родовищ корисних копалин, організації гірничих робіт тощо, мають важливе значення для впорядкування та стандартизації української гірничої термінології.

Вироблення й обґрунтування принципів упорядкування гірничої термінологічної системи, уніфікації та стандартизації її термінів, які відбуваються насамперед під час їх лексикографічного опрацювання, є в наш час основоположними для дослідження наукової термінології та характеризуються поєднанням теоретичного, практичного й методичного аспектів.

Проте, змушені констатувати, що попри значні досягнення термінографії в галузі гірничої справи, на цей час Інтернет-ресурси уможливають, зокрема роботу лише з незначною кількістю лексикографічних праць гірничого напрямку, як: Гірничий енциклопедичний словник, т. 3 / За редакцією В.С. Білецького [9], Мала гірнична енциклопедія, т. 1 / За редакцією В.С. Білецького [12], Словник гірничої термінології (Проект) [18], Тлумачний гірничий словник / За ред. В.С. Білецького [19].

Дослідивши питання гірничих термінологічних е-словників на сучасному етапі, нами зроблено висновки щодо їх відсутності в мережі Інтернет.

У межах вирішення проблеми О. Колган було укладено „Словник найуживаніших термінів гірничої справи” [Колган], який є основою для розробки відповідного е-словника. На цей час колективом авторів (О. Колган, Р. Падалка) проводиться робота над отриманням грантового проекту «ETL-office” (Eastern terminology location-office), метою якого є створення для науковців Донбаського державного педагогічного університету першого в Східній Україні центру з дослідження української термінології, проектною групою передбачено зокрема й роботу над гірничим термінологічним е-словником.

Розробка таких праць уможливить розширення меж саморозвитку фахівців, сприятиме новим науковим контактам учених різних країн. Усе це виведе Україну на інший економічний розвиток, зміцнить синергетичну співпрацю з іншими європейськими країнами в розв’язанні соціально-економічних проблем.

Список використаної літератури

1. Білецький В. Вдосконалення української гірничої термінології / Володимир Білецький, Анатолій Загнітко, Іван Манець // Донецький вісник НТШ. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2001. – Т.1. – С. 94-97.

2. Білецький В. Вугілля у сучасному світі і Україні / Володимир Білецький // Донецький вісник НТШ. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2003. – Т.3. – С. 58-67.

3. Білецький Володимир Стефанович. Вільна енциклопедія „Вікіпедія” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80_%D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.

4. Білецький В.С. Створення української терміносистеми у гірництві / В.С. Білецький // Матеріали 5-ї Міжнар. конф. „СловоСвіт’98”, Вісник університету „Львівська політехніка”. – Львів, 1998. – № 336. – С. 192-193.

5. Білецький В.С. Українська гірничча термінологія: становлення, удосконалення і вживання / В.С. Білецький, Ю.П. Яценко, А.П. Загнітко // Уголь Украины. – 2003. – № 12. – С. 48-50.

6. Вакуленко М. О. Українська мінералогічна термінологія і номенклатура: проблеми розвитку та унормування. Мінерал. журн., 2018. Вип. 40, № 2. С. 86-90.

7. Гінзбург М. Нафтогазова термінологія з погляду походження / Михайло Гінзбург, І. Корніловська, С. Левіна // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць / відп. ред. Л.О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 37-39.

8. Гірничий енциклопедичний словник. Вільна енциклопедія „Вікіпедія” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B8%D0%B9_%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA.

9. Гірничий енциклопедичний словник / [ред. Білецький В. С.] – Донецьк : Східний видавничий дім, 2004. – Т. 3. – 752 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://shron1.chtyvo.org.ua/Biletskyi_Volodymyr/Hirnychyi_entsyklopedychnyi_slovnyk_Tom_3.pdf.

10. Електронний словник. Вільна енциклопедія „Вікіпедія” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA.

11. Мала гірнича енциклопедія. Вільна енциклопедія „Вікіпедія” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D0%B0_%D0%B3%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B0_%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D1%96%D1%8F.

12. Мала гірнича енциклопедія, т. 1 / За редакцією В.С.Білецького. — Донецьк: Донбас, 2004. — 640 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.experts.in.ua/baza/doc/download/gorE.pdf>.

13. Овчаренко Н.І. Способи номінації і словотворення у сучасній українській мінералогічній термінології: дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01 / Овчаренко Наталія Іванівна. – Донецьк, 1996. – 218 л.

14. Паламарчук Л.С. Українська радянська лексикографія: (Питання історії, теорії та практики) / Л.С. Паламарчук. – К.: Наук. думка, 1978. – 202 с.

15. Панько Т.І. Українське термінознавство: підручник / Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк – Львів: Світ, 1994. – 216 с.

16. Прокопович Ф. Філософські твори / Феофан Прокопович: у 2т. – Т.2. – К.: Наук. думка. – 1980. – 550 с.

17. Симоненко Л.О. До питання розвитку української термінологічної лексикографії / Л.О. Симоненко // Вестник Харьковского политехнического ун-та. – 1994. – Вып. I. – № 19. – С. 198-203.

18. Словник гірничої термінології (проект) // Уклали Василенко П. та Шелудько Ів. – Х.: Радянська школа, 1931. – 142 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://issuu.com/iend/docs/slovnyk_girnuchuj].

19. Тлумачний гірничий словник / В.С. Білецький, К.Ф. Сапіцький, Б.С. Панов [та ін.]; / під заг. ред. В.С. Білецького. – Донецьк: ДДТУ, 1998. – 446 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<https://studfiles.net/preview/4494413>,

20. Хмельовська О. Лексикографія в е-форматі Вільна енциклопедія „Вікіпедія” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Culture/53996>.

Список використаних джерел

АПРУСХТПВ - Англо-польсько-російсько-український словник з хімії та технології переробки вугілля / М.М. Братичак, О.В. Шищак, А.Г. Старовойт, Г.О. Власов. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту „Львівська політехніка”, 2005. – 382 с.

АРГС - Англо-русский горный словарь [сост. Л.И. Барон, Н.Н. Ершов]. – М.: Изд-во физ.-матем. литературы, 1958. – 992 с.

ГЕ - Горная энциклопедия: в 5-ти т. – М.: Недра, 1984-1991. – Т. I-V.

ГЕС - Гірничий енциклопедичний словник: У 3 т. / [за заг. ред. В.С. Білецького]. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2001-2004. – Т. I-III.

ГДБ - Горное дело: терминологический словарь / Л.И. Барон, Г.П. Демидюк, Г.Д. Лидин и др. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Недра, 1981. – 479 с.

- ГДЛ - Горное дело: терминологический словарь / Г.Д. Лидин, Л.Д. Воронина, Д.Р. Каплунов и др. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Недра, 1990. – 694 с.
- ГЖ, 1941 - Горный журнал / Орган Наркомата черной металлургии СССР. – М., 1941.
- Грінченко - Словарь української мови: в 4 т. / упорядкув. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко; НАН України. – Надруковано з вид. 1907-1909 рр. фотоспособом. – К., Наук. думка, 1996-1997. – Т. I-IV.
- ГСА - Гірничий словник. – Донецьк: Академія гірничих наук, 1995. – 160 с.
- КГС - Короткий гірничий словник / [укл. О.В. Колоколов, Т.М. Котишева, О.М. Кузьменко та ін.; під ред. О.В. Колоколова]. – Дніпропетровськ: ДГІ, 1993. – 212 с.
- КГСК - Короткий гірничий словник [уклад.: О.В. Колоколов та ін.]. – К.: ІСДО, 1993. – 211 с.
- Колган - Словник найуживаніших термінів гірничої справи / уклад.: О.В. Колган. – Слов'янськ, СДПУ, 2007. – 323 с.
- МГЕ - Мала гірнича енциклопедія: в 3 т. / [за ред. В.С. Білецького]. – Донецьк, 2004. – Т. I-III.
- НРГС - Немецко-русский горный словарь / Изд. Главным Горным управлением В.С.Н.Х. – М., 1890 р. – 230 с.
- НРГСБ - Немецко-русский горный словарь [состав. Л.И. Барон]. – М.: Сов. энцикл., 1966. – 1198 с.
- ПРГС - Польско-русский горный словарь. Около 36 000 терминов / [сост. Л.И. Барон]. – М.: Рус.яз., 1975. – 815 с.
- РУАНБ - Російсько-українсько-англо-німецький словник спеціальних термінів по збагаченню корисних копалин / В.С. Білецький, В.В. Кочетов, А.Т. Єлішевич. – Донецьк: ЦБНТИ Мінгвугілля України, 1994. – 67 с.

- РУГЕС - Російсько-український геологічний словник. – К.: Вид-во АН України, 1959. – 268 с.
- РУГС - Російсько-український гірничий словник: 20 000 термінів / [уклали: О.А. Ковшуля, М.З. Гармаш, М.С. Зільбан]. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 271 с.
- РУГСГ - Російсько-український гірничий словник / [уклад. М.З. Гармаш та ін.]. – Вид. 2-ге, ротاپринтне. – К.: Техніка, 1991. – 280 с.
- РУГСМ - Манец И.Г. Русско-украинский горнотехнический словарь / И.Г. Манец, А.Н. Коваль, Г.И. Кирокасян. – Донецк: Донбасс, 2000. – 481 с.
- РУНТМ - Російсько-український словник наукової та технічної мови. – К.: Вирій, 1997. – 254 с.
- ТГД, 1954 - Терминология горного дела. Горные работы и горные выработки. – М.: Изд-во Акад. наук СССР, 1954. – 28 с.
- ТГД, 1956 - Терминология горного давления. – М.: Изд-во Акад. наук СССР, 1956. – 13 с.
- ТГДГК - Терминология горного дела. Горные крепи. – Ч.1. – М.: Изд-во Акад. наук СССР, 1952. – 22 с.
- ТГС - Тлумачний гірничий словник / В.С. Білецький, К.Ф. Сапіцький, Б.С. Панов [та ін.]; / під заг. ред. В.С. Білецького. – Донецьк: ДДТУ, 1998. – 446 с.
- ТНТЕ - Тетради новых терминов № 127. Немецко-русские термины по горному делу / [сост. Ф.Ф. Эйнер, Ю.А. Севастьянова, Ю.Л. Ольдекоп]. – М.: Всесоюз. центр переводов, 1988. – 100 с.
- ТНТК - Тетради новых терминов № 141. Французско-русские термины по горному делу и обогащению руд / [сост. Л.Ф. Калиночкина, Л.Я. Лейчик; под ред. канд. техн. наук В.Г. Гальперина, А.Р. Аксельдора]. – М.: Всесоюзный центр

переводов, 1989. – 45 с.

ТНТМ -

Тетради новых терминов № 119. Англо-русские термины по методам добычи ископаемых / [сост. канд. филол. наук, доц. А.Н. Марченко; под. ред. докт. техн. наук О.В. Михеева]. – М.: Всесоюзный центр переводов, 1988. – 66 с.